

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ МОВНИХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

УДК 378.147

АМЕЛІНА Світлана Миколаївна,
доктор педагогічних наук, професор, завідувач
кафедри іноземної філології і перекладу,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України

«ЄВРОПЕЙСЬКИЙ МОВНИЙ ПОРТФЕЛЬ» ЯК ЗАСІБ САМООЦІНЮВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ

У статті розглянуто можливості використання «Європейського мовного портфеля» як засобу самооцінювання сформованості іншомовної компетентності фахівців. Конкретизовано функції кожної складової частини портфоліо: мовного паспорту, мовної біографії, досьє. Визначено низку переваг такого засобу оцінювання власних досягнень. Акцентовано на значенні «Європейського мовного портфеля» у процесі формального і неформального вивчення іноземних мов. Уточнено зв'язок мовного портфоліо і мобільності майбутніх фахівців.

Ключові слова: *Європейський мовний портфель, іншомовна компетентність, іноземна мова, фахівець.*

Постановка проблеми. Розглядаючи місце комунікації у професійній діяльності фахівця будь-якого профілю, варто зауважити, що останнім часом зростає доля іншомовного спілкування, і за прогнозами, ця тенденція збережеться й у майбутньому. Сучасні фахівці мають володіти іншомовною компетентністю, щоб мати змогу спілкуватись з іноземними партнерами, використовувати наукову і технічну літературу іноземних авторів, вести листування принаймні однією з іноземних мов. Тому майбутні фахівці, а нинішні студенти, мають бути здатними до самостійного вивчення іноземних мов, постійного вдосконалення своїх знань і, не в останню чергу, оцінювання рівня володіння мовами, які вони вивчають.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти самостійного вивчення іноземних мов приваблюють увагу як теоретиків-лінгвістів, так і практиків, яких поєднують пошуки оптимального співвідношення аудиторної і самостійної роботи у процесі навчання іноземної мови для професійного спілкування. Останнім часом дослідники приділяють дедалі більше уваги питанням формування у студентів здатності до самостійного вивчення іноземних мов, зокрема: самокерування під час вивчення іноземної мови (Л. Шмельтер [7]), самостійна робота студентів у проектній діяльності (М. Лангнер [5]), прийоми самостійного вивчення іноземних мов (В. Біркенбіль [2]), особливості вивчення іноземних мов дорослими різних вікових категорій (Е. Файгль-Богенрайтер [4]), залучення студентів до процесу оцінювання на основі «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти» та «Європейського мовного портфеля» (Д. Літл [5]). Однак, тема використання «Європейського мовного портфеля» у процесі самооцінювання володіння іноземними мовами потребує детального розроблення.

Мета статті – розглянути потенційні можливості «Європейського мовного портфеля» як засобу самооцінювання сформованості іншомовної компетентності фахівців у період їхнього навчання та подальшого вивчення іноземних мов у процесі майбутньої професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, вивчення іноземних мов майбутніми і діючими фахівцями доцільно розглядати у контексті концепції «навчання впродовж всього життя» (LLL – lifelong learning), яка стала провідною концепцією професійної освіти на сучасному етапі розвитку суспільства, передбачає відхід від традиційного розуміння освітнього процесу тільки як формального навчання і спрямовує на його багатогранність. Згідно з цією концепцією, процес навчання може здійснюватись у різних формах і з використанням різних засобів: формальне навчання (у навчальних закладах з отриманням відповідного документа), неформальне навчання (поза межами навчальних закладів, за певним планом, але без отримання документального підтвердження), спонтанне навчання (стихийний досвід, що набувається у повсякденній діяльності, зокрема, професійній). Такий підхід орієнтує людину на постійне професійне і особистісне самовдосконалення, самостійний пошук нових знань, самостійний розвиток необхідних умінь та навичок. З цією метою необхідно не тільки зорієнтувати студентів на самостійне опанування мовних знань, а й навчити їх контролю й оцінюванню власних досягнень у цьому процесі.

Комунікація майбутніх фахівців у професійній діяльності може відбуватися у діалогах, по телефону або у листуванні, включаючи електронну пошту. У зв'язку з цим важливими є такі уміння:

- сприймати, аналізувати, зберігати та передавати фахову інформацію;
- приймати і обґрунтовувати рішення, важливі для професійної діяльності;
- співпрацювати з партнером по комунікації над пошуком спільного вирішення проблеми;
- виявляти ініціативу, спонукати та заохочувати співрозмовника;
- володіти умінням активно слухати при безпосередньому спілкуванні.

Професійна комунікація вимагає від фахівців навичок й умінь оцінювання, класифікації, описування, порівняння. Спрямування університетського курсу вивчення іноземних мов, зокрема, німецької, на формування і розвиток зазначених умінь передбачено у «Рамковій програмі з німецької мови для професійного спілкування для ВНЗ України» [1], яка орієнтує викладачів на організацію навчання німецькій мові за актуальними вимогами до майбутніх фахівців. Рамкова програма сприяє формуванню адаптаційних умінь, автономії і мобільності студентів, розвитку міжкультурної, професійно орієнтованої та соціально-особистісної компетентностей.

Окрема увага у «Рамковій програмі» приділена «Європейському мовному портфелю». Зазначається, що, крім педагогічно-дидактичної функції, він слугує також і засобом документування, оскільки дозволяє його власнику вести облік досвіду вивчення іноземної мови упродовж всього життя. Відповідно, цей документ може мати важливе значення для проходження практики, перебування на стажуванні, працевлаштування, зокрема, під час проходження співбесід з іноземними роботодавцями.

Незважаючи на різні тлумачення ролі «Європейського мовного портфеля» (наприклад, як певного стандарту, що вже запроваджується на рівні розробок у деяких кантонах Швейцарії), ми схилиємось до думки, що це, насамперед, власність студента і його документ, стандартизований для можливості його розуміння і використання у всіх країнах Європи.

Для унаочнення можливостей використання «Європейського мовного портфеля» варто розглянути його місце серед аналогічних європейських документів і його уніфіковану структуру.

Поява «Європейського мовного портфеля» пов'язана із прийняттям Радою Європейського Союзу рішення про сприяння альтернативним європейським програмам професійної освіти. Затверджений цим органом документ «Європаспорт – рамкова концепція» містить п'ять документів, що уможливають більшу прозорість у межах Європи:

- Європаспорт – біографія вивчення мови;
- Європаспорт – мовний паспорт;
- Європаспорт – мобільність;

- Європаспорт – додаток до диплома про вищу освіту;
- Європаспорт – додаток до атестата про середню освіту, які є інструментом досягнення більшої чіткості у європейській освітній політиці [1, с. 17].

Основними підставами для розроблення «Європейського мовного портфеля» були, зокрема, такі:

- вимога прозорості кваліфікації в умовах постійно зростаючої мобільності;
- тенденція до розширення діапазону оцінок;
- сприяння автономному навчанню.

Насамперед, зростання мобільності студентів і фахівців у Європі загостило актуальність питання про порівнянність і визнання ступенів та дипломів, а відтак і підтвердження мовних знань. Поширення «Європейського мовного портфеля», який містить опис компетентностей і рівнів багатьма мовами, покликане сприяти також розвитку мобільності у співпраці між навчальними закладами [3].

«Європейський мовний портфель» складається з трьох частин, а саме:

- мовний паспорт, який узагальнює лінгвістичну ідентичність власника шляхом короткого запису про вивчення іноземних мов, формальну мовну кваліфікацію, наявний досвід використання всіх мов, а також оцінку власником його поточної кваліфікації щодо мов, якими він володіє;

- біографія вивчення мов, яка використовується для встановлення мовних навчальних цілей, моніторингу прогресу, планування щодо набуття певних умінь і навичок під час вивчення мови, обліку та відображення особливо важливих досягнень щодо вивчення мов та міжкультурного досвіду;

- досьє, в якому міститься набір робіт, що, на думку власника, найкраще відображають його потенціал і досягнення.

Під кутом зору самооцінювання найбільш важливим складником «Європейського мовного портфеля» вважається «Мовний паспорт», у якому фіксуються знання всіх мов, якими володіє власник паспорту, та уміння використовувати їх на практиці. Ці уміння, навички та знання відображаються відповідно до рівнів компетентності, визначених Радою Європи щодо викладання та вивчення мов. Крім того, «Мовний паспорт» містить додаткову інформацію, зокрема, про отримані свідоцтва і сертифікати, щодо способу й тривалості вивчення мови, про перебування за кордоном та участь у міжнародних проектах. «Мовний паспорт» може бути використаний серед документів, які додатково надаються під час проходження співбесіди, у випадку зміни навчального закладу, у межах підвищення кваліфікації.

«Біографія вивчення мови» передбачає документування власного мовного навчання і оцінювання прогресу у навчанні. З огляду на постійне й тривале самоспостереження і регулярний самоконтроль, ця частина документу сприяє організації вивчення іноземних мов і формуванню відповідальності за навчання. Для оцінювання важливим є фіксування у цій частині власником «Європейського мовного портфеля» динаміки своїх досягнень.

Досьє містить набір тих робіт, які власник «Європейського мовного портфеля» вважає особливо вдалим, причому це можуть бути твори будь-якого виду: письмові тексти на мовах, що містяться в мовному паспорті та в біографії мов, записи усного спілкування на різних носіях. Досьє виконує, таким чином, подвійну функцію: з одного боку, воно допомагає підвищити обізнаність про етапи власного навчання, що є суттєвим для самооцінювання, а, з іншого боку, може бути використано для документування власних здатностей і підтвердження у разі необхідності (особливо, коли йдеться про практику чи творчі конкурси).

Отже, вважаємо, що усі складники «Європейського мовного портфеля» сприяють здійсненню самооцінки досягнень його власника у сфері вивчення іноземних мов, що є невід'ємною частиною процедур оцінки. На думку Д. Дітгла, такий вид оцінювання не тільки заохочує студентів та викладачів розглядати оцінку як загальну відповідальність, але також відкриває більш широкі перспективи процесу навчання [5]. Оскільки мови, які вивчаються у формальних контекстах, повинні використовуватися за межами навчальної аудиторії, то

здатність до точної самооцінки є невід'ємною частиною набору інструментів, що дозволяє студентам перетворити випадки цільового використання мови на можливості для її подальшого вивчення.

Зважаючи на те, що сучасні методики навчання іноземним мовам є орієнтованими на студента, розрахованими на сприяння розвитку їхньої автономії, самооцінка відіграє важливу роль у цьому процесі. Вона є однією із його логічних ланок, поряд із постановкою навчальних цілей, визначенням виду навчальної діяльності та вибором матеріалів. Тому так важливо розвивати у майбутніх фахівців спроможність і готовність до самооцінки.

На наш погляд, суттєвою у процесі самооцінювання є також можливість критичного аналізу набутого мовленнєвого досвіду. Наприклад, у «Європейському мовному портфелі» пропонується описати такі відомості:

- мови, яким його власник навчився у своїй родині;
- мови, які він вивчав у школі (з деталізацією щодо кожної з мов – вид навчання, тривалість, кількість один на тиждень тощо);
- мови, вивчені поза школою (вид вивчення, у якому віці, тривалість тощо);
- перебування за кордоном (країна, вид перебування, вік);
- іноземна мова як робоча мова в предметному навчанні, двомовне навчання;
- мовні іспити, конкурси, сертифікати (інституція, результат, рівень).

Оцінювання власних досягнень за допомогою «Європейського мовного портфеля» надає цілу низку переваг:

- сприяє прозорості результатів вивчення конкретної іноземної мови;
- надає можливість провести порівняльний аналіз, спираючись на шкалу самооцінювання «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти»;
- спонукає до роздумів над власними досягненнями;
- дозволяє здійснювати постійний контроль процесу вивчення іноземних мов;
- дає змогу самостійно керувати процесом навчання, обираючи оптимальні методи і прийоми вивчення іноземних мов у кожному конкретному випадку;
- зумовлює підвищення відповідальності за власне навчання і використання іноземної мови у професійній діяльності.

Водночас, набуття міжкультурного досвіду у процесі вивчення іноземної мови сприяє також розвитку міжкультурного розуміння, що полегшить співпрацю і іншомовними партнерами – представниками інших культур.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Використання «Європейського мовного портфеля» у процесі вивчення іноземних мов, як формальному (з отриманням відповідних дипломів чи сертифікатів), так і неформальному (без документальних підтверджень) може відігравати центральну роль під час оцінювання досягнень і досвіду власника цього документу. Подальші наукові дослідження доцільно пов'язати із вивченням досвіду провідних європейських країн щодо використання «Європейського мовного портфеля», врахування цього документа роботодавцями і рівня повноти його наповнення студентами і молодими фахівцями.

Список використаних джерел

1. Azzolini, L., Amelina, S., Hamanyuk, V., Zhdanova, N. (2014). Rahmencurriculum für den Studienbegleitenden Deutschunterricht an ukrainischen Hochschulen und Universitäten. Kiew, Lenvit.
2. Birkenbihl, V.F. (2010). Sprachenlernen leichtgemacht. München, mvgVerlag, FinanzBuch Verlag GmbH.
3. Die europäischen Bürger und ihre Sprachen (2012). Spezial Eurobarometer 386.
4. Feigl-Bogenreiter, E. (2013). Mehrsprachig statt Einsilbig. Sprachen lernen bis ins hohe Alter, VÖV-Edition Sprachen 6.

5. Langner, M. (2006). Dokumente zur Sprachlernberatung. Zur Vorentlastung in Sprach(lern)projekten, ZIF 11 (2), 1–8.

6. Little, D. (2005). The Common European Framework and the European Language Portfolio: involving learners and their judgements in the assessment process. In: Language Testing, 22 (3), 321–336.

7. Schmelter, L. (2004). Selbstgesteuertes oder potenziell expansives Fremdsprachenlernen im Tandem, Gunter Narr Verlag Tübingen.

References

1. Azzolini, L., Amelina, S., Hamanyuk V., Zhdanova, N. (2014). Rahmencurriculum für den Studienbegleitenden Deutschunterricht an ukrainischen Hochschulen und Universitäten. Kiew, Lenvit.

2. Birkenbihl, V.F. (2010). Sprachenlernen leichtgemacht. München, mvgVerlag, FinanzBuch Verlag GmbH.

3. Die europäischen Bürger und ihre Sprachen (2012). Spezial Eurobarometer 386.

4. Feigl-Bogenreiter, E. (2013). Mehrsprachig statt Einsilbig. Sprachen lernen bis ins hohe Alter, VÖV-Edition Sprachen 6.

5. Langner, M. (2006). Dokumente zur Sprachlernberatung. Zur Vorentlastung in Sprach(lern)projekten, ZIF 11 (2), 1–8.

6. Little, D. (2005). The Common European Framework and the European Language Portfolio: involving learners and their judgements in the assessment process. In: Language Testing, 22 (3), 321–336.

7. Schmelter, L. (2004). Selbstgesteuertes oder potenziell expansives Fremdsprachenlernen im Tandem, Gunter Narr Verlag Tübingen.

AMELINA Svitlana, Doctor of Pedagogy, Professor, Head of the Department of Foreign Philology and Translation, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

"EUROPEAN LANGUAGE PORTFOLIO" AS A TOOL FOR SELF-EVALUATING FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE OF SPECIALISTS

Abstract. *The article deals with the possibilities of using the "European Language Portfolio" as a tool of self-evaluating foreign language competence of specialists. The functions of each component part of the portfolio are specified: language passport, linguistic biography, dossier. It is suggested that all the components of the "European Language Portfolio" contribute to the self-assessment of the achievements of its owner in the field of foreign language learning is an integral part of the evaluation procedures. Several advantages of such a tool of evaluating own achievements have been identified. Evaluating achievements with the help of the "European Language Portfolio" provides a number of benefits: contributes to the transparency of the results of a particular foreign language study; provides the opportunity to make a comparative analysis based on the self-evaluating scale of "European Recommendations on Language Education"; encourages reflection on own achievements; allows constant monitoring of the process of learning foreign languages; gives the opportunity to independently manage the learning process by choosing the best methods and techniques for learning foreign languages in each particular case; causes an increase in the responsibility for own learning and the use of a foreign language in professional activities. It is stated that taking into account that modern methods of teaching foreign languages are student-oriented, designed to promote their autonomy, self-evaluating plays an important role in this process. It is one of its logical elements, with the formulation of educational goals, the definition of the type of educational activity and the choice of materials. The emphasis is on the meaning of the "European Language Portfolio" in the process of formal and informal learning foreign languages. It has been noted that the possibility of critical analysis of accumulated speech*

experience is also significant in the process of self-evaluation. The connection between the language portfolio and the mobility of future specialists has been clarified.

Key words: *European language portfolio, foreign language competence, foreign language, specialist.*

*Одержано редакцією: 23.01.2018 р.
Прийнято до публікації: 12.02.2018 р.*